

ПРОБЛЕМА ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Ключові слова: інтерференція, білінгвізм, українсько-російська двомовність, інтерферама

Мовна культура є важливою складовою гармонійного розвитку особистості, а тому сьогодні кожній людині, спеціалісту будь-якої сфери діяльності потрібне насамперед володіння державною мовою, уміння ясно і чітко формулювати завдання чи розпорядження, вказівку чи пораду, уміти вести дискусію чи виголошувати доповідь. Всебічно освічений і розвинений фахівець здатний бути конкурентоспроможним на сучасному та майбутньому ринках праці, успішно вирішувати професійні проблеми, спираючись на майстерність спілкування й співробітництва з різними професійними категоріями.

Особливої значущості набуває проблема розвитку мовленнєвої культури молоді в період навчання у вищих закладах освіти двомовних регіонів. Перебуваючи в постійному російському мовному оточенні, студенти спілкуються переважно російською мовою. Функціонування двомовності в одному етнічному середовищі викликає серйозні зрушення в мовному організмі. «У двомовних групах людей дві мовні системи вступають у контакт, впливають одна на одну, внаслідок чого з'являються контактні зумовлені відхилення від мовної норми, які називаються інтерференцією» [3, 192]. На відміну від запозичення і калькування, що розглядаються нами як нормативні мовні елементи, інтерференцію пов'язуємо з негативним аспектом мовної взаємодії, оскільки наслідком цього процесу є відхилення від норми.

Видатний лінгвіст О.О. Потебня у своїх працях досліджував з'ясування проблеми співіснування двох мов в одному суспільстві та виникнення у процесі комунікації інтерферентних явищ у мовленні білінгвів. Теоретичні та прикладні засади українсько-російської двомовності, функціонування української мови в ХХ столітті розглядали Л.Т. Масенко, О.Д. Пономарева, С.В. Караванський, О.Б. Ткаченко. Заслужують також уваги дослідження О.В. Шинкаренко, Т.М. Бурди, Т.Г. Окуневич.

Одним з основних виявів порушення нормативності мовлення є наявність інтерферентних помилок, поро джених білінгвальною ситуацією в Україні. Українська і російська мови, що перебувають у безпосередньому контактуванні, належать до споріднених слов'янських мов. Структурна схожість створює сприятливі умови для відхилень від норми не лише другої (російської), але й значною мірою першої (української) мови білінгва.

Білінгвізм, колективний чи масовий, зумовлений не лише психологічними чи лінгвістичними чинниками, але й соціально-історичними умовами. Історія державотворення нашої країни є не лише безперервним національно-визвольним змаганням, але й боротьбою за право української мови бути не лише засобом побутового спілкування, але й мовою освіти, науки, культури та релігії.

Звичайно, процес взаємопроникнення слів з однієї мови в іншу—закономірний, оскільки значна частина слів з однієї мови засвоюється, підпорядковується нормам і стає повноправною лексикою іншої мови. Однак, коли слова з чужої мови вживаються бездумно, безсистемно, коли перекручується їх зміст і спотворюється звукове оформлення, це засмічує мову, перетворює її на мішанину власних слів і варваризмів.

Наслідком тривалих українськоросійських міжмовних взаємин стало поглиблення інтерференційних тенденцій на всіх рівнях української мови, зокрема й на лексичному. Це зумовлено відкритістю і рухливістю лексичного складу мови, у зв'язку з чим тривалі позаструктурні контакти із зовнішнім середовищем можуть стати реальною загрозою глибинних семантичних зрушень та змін лексичної і синтаксичної сполучуваності слів у мові. У процесі аналізу мовлення студентів Сумського національного аграрного університету (СНАУ) виявлено інтерфедеми на різних рівнях.

У мовленні майбутніх фахівців аграрного профілю виділяємо такі лексичні інтерфедеми: іменники (не вистачає кислороду (кисню), мешкаю у посьолку (селищі), жильці (мешканці) нашого будинку); прикметники (учбовий (навчальний) заклад, у даний (цей) час), любимий (улюблений) герой; дієслова (думки збігаються (співпадають), він являється (є) студентом), зачисляти (зараховувати); прислівники (всестороннє (усебічно) розвинений).

Коли студенти не розрізняють лексичне значення слова, не знають його семантики, то спостерігається міжмовна омонімія: усі без виключення (усі без винятку); який його адрес (яка його адреса); рахувати своїм обов'язком (вважати своїм обов'язком), вірне рішення (правильне рішення), другі плани (інші плани), на протязі (протягом) години, відноситися до навчання (ставитися до навчання), здати екзамен (скласти екзамен (іспит)).

Фонетична інтерференція також притаманна усному мовленню студентів. Це випадки порушення вимови українських слів (акання, оглушення дзвінких у кінці слова, неправильне наголошування, пом'якшення твердого приголосного [ч] та утвореного за допомогою нього звукосполучення [шч]). Наприклад: аренда (оренда), работа (робота), агроном`ія (агрон`омія), ветеринар`ія (ветерин`арія), виріп (виріб), пропка (пробка), пиріх (пиріг).

У лексиці студентів-аграріїв, яку ми проаналізували, поширене явище морфологічної інтерференції, що пов'язане з неправильним утворенням форм словозміни під впливом іншомовного корелята. Наприклад, неправильне відмінювання іменників у множині в місцевому відмінку з прийменником по: по районах (по районах); заміна нормативної парадигми ступенів порівняння прикметників ненормативною: самий зручний (найзручніший), неправильне узгодження числівника з іменником: чотири студента (чотири студенти); ненормативне утворення кличного відмінка іменників: Світлана Іванівна (Світлано Іванівно); неправильне відмінювання іменників II відміни чоловічого роду: юридичного факультета (юридичного факультету).

Дуже часто студенти СНАУ допускають помилки пов'язані з неправильним використанням синтаксичних конструкцій. Наприклад: порушення норм керування: виголошувати промову на українській мові

(українською мовою), дякувати вас (дякувати вам); порушення синтаксичних функцій прийменників: залежності (залежно) від освіти, рекомендації по оформленню (рекомендації щодо оформлення); помилкове вживання дієприслівникових та дієприкметникових зворотів в слідуючому (наступному) році; усі бажаючи прийняти участь (усі, хто бажає взяти участь), особам знайшовшим скарб (особам, які знайшли скарб).

Тому, під час занять з української мови за професійним спрямуванням приділяємо велику увагу культурі мовлення майбутніх фахівців аграрного профілю, розвитку й удосконаленню їх професійно-комунікативної компетенції. Для подолання названих явищ викладачі кафедри розробили завдання і вправи на редагування текстів, переклад відповідних зворотів, зокрема фахових, переклад слів з російської мови із визначенням розбіжностей у роді іменника, правильний вибір слова, відмінювання числівників та їх узгодження з іменниками, утворення дієприкметників і дієприслівників.

Проведене дослідження виявило, що росіянізми-іменники становлять найбільшу групу від усієї кількості інтерферем, що вживаються в українському мовленні студентів СНАУ. Однією з причин цього явища ми вважаємо ту, що в українському мовленні респондентів наявна нестійка українська номінація явищ та предметів навколишнього середовища, навіть у тих осіб, які перебувають практично в україномовному оточенні, несформованість навичок нормативного мовлення рідною мовою. Одним із важливих чинників виникнення інтерференційних помилок є негативний вплив мовленнєвого середовища, відсутність чи недостатня сформованість навичок самоконтролю.

Література

1. Брицин В.М., Дідківська Л.П. Проблеми зіставного дослідження російської та української мов в аспекті мовної культури. Мовознавство. 1985. №5. С.3-10.
2. Зубарєв О. В. Інтерферентні явища в українському мовленні студентів Північної Донецчини: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01. Слов'янськ, 2006. 19 с.
3. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.